

HİDROGEN MÖVZUSUNUN TƏDRİSİ ZAMANI KİPP APARATINDAN İSTİFADƏ

M.N.Hüseynov¹, Ə.C.Məmmədzađa¹, A.V.Zülfüqarova²

¹Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. ²Dünya Məktəbi

Məqalə kimya müəllimləri üçün nəzərdə tutulub. Orta məktəbdə kimya fənnini tədris edən hər bir müəllim məktəbin kimya kabinetinin təşkili və təchizinə verilən tələbləri bilməlidir. Məqalədə kimya kabinetinin təchizatında yaranan çatışmazlıq hallarında müəllimin bunu aradan qaldırmağı üçün sadə üsullar göstərilmişdir. Kimya kabinetlərində çox zaman Kipp aparatı ya heç olmur, ya da 1-2 ədəd olur. Bu işə laborator və praktik məşğələləri normal təşkil edib keçirmək üçün kifayət deyildir. Bunun qarşısını almaq üçün şagirdlərin qüvvəsi ilə çoxlu sadə Kipp aparatı düzəltmək olar. Həmin aparatın quruluşu məqalədə göstərilib.

Kimya dərslərində mövzunun əyani qavranılması üçün kimya eksperimentindən geniş istifadə olunmalıdır. Hazırki orta məktəbdə təlim-tərbiyə prosesinin ən əsas hissələrindən biri hesab olunan kimya eksperimentinin üç əsas növü tətbiq olunur: 1) müəllimin göstərdiyi təcrübələr (demonstrasiyalar); 2) şagirdlərin laborator işləri; 3) praktik məşğələlər [1]

Hidrogen bəhsini keçərkən adətən Hidrogenin alınması, xassələri təcrübələrlə nümayiş olunur. Hidrogenin xassələrini yoxlamaq üçün çox miqdarda hidrogen almaq tələb olunur. Bu zaman Kipp aparatından istifadə olunur. Kipp aparatı uzun borusu olan kürəvi qıf və bu qıfın yerləşdiyi əsas hissədən ibarətdir. Əsas hissə də öz növbəsində, bir-biri ilə birləşmiş kürəvi və yarım kürəvi hissələrdən ibarətdir. Həm kürəvi, həm də yarımkürəvi hissədə tubus vardır. Kürəvi hissədəki tubusa rezin tıxac vasitəsilə şüşə kran taxılır. İşlənmiş maye bu tubusdan boşaldılır. Kürəvi qıfın borusu yarımkürəvi hissənin dibinə çatır. Aparat 500 ml qaz tutur. Bərk maddələr kran taxılmış tubusdan, kürəvi hissə isə yarımkürəvi hissə arasında yerləşən xırda deşikli disk üzərinə tökülür. Kipp aparatından istifadə zamanı:

1) Əsas qaba bərk reaktivləri tökmək üçün disk yerləşdirin və yarımkürəvi hissənin tubusunu bağlayın.

2) Qıfı quraşdırın

3) Qaz kranı üçün nəzərdə tutulmuş tubusdan, şpatelin köməyi ilə 30 q-a yaxın sink dənələri tökün. Sink dənələrinin aşağı yarımkürəyə düşməsinə imkan verməyin.

4) Qaz kranını quraşdırın və açıq saxlayın.

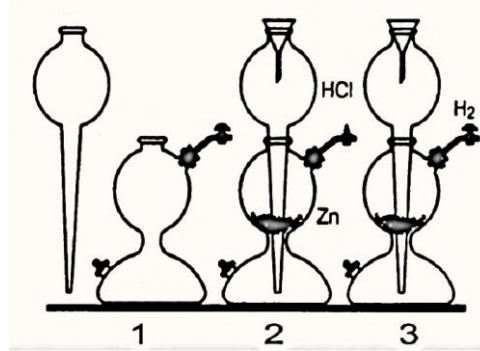
5) Reaksiyanı aparmaq üçün 0,8 l turşu hazırlanmalıdır (bir qədər artıq

miqdar götürməli) Xlorid turşusunu 1:1 və ya 1:2 nisbətində, sulfat turşusunu 1:5 nisbətində su ilə durulaşdırın

6) Əgər hidrogen sulfat turşusunun sinkə təsirindən alınacaqsa, hazırlanmış turşu məhluluna 5-6 ml mis(II)sulfat və ya mis(II)xloridin qatı məhlulunu əlavə edin.

7) Qıfın köməyiylə turşu məhlulunu bərk maddənin üstünü 1-1,5 sm örtənədək tökün.

8) Kranı bağlayın. Cihaz germetikdirsə(kipdirsə) ayrılan qazın təzyiqi ilə maye qıfı dolacaq. Alınan qaz qarışığında havanı reaksiya gedən hissədən (reaktordan) kənar etmək üçün kranı açın və 2-3 dəqiqə gözləyin. Cihazın daşınması zamanı qıfıdan tutmaq olmaz.

Kipp aparatında Hidrogenin alınması

Kipp aparatının sökülməsi qaydası aşağıdakı kimidir:

1. Hidrogenin alınması zamanı cihazın ətrafından bütün yanma mənbələrini uzaqlaşdırın.

2. Turşunu boşaltmaq üçün böyük stəkan hazırlayın. Onu su ləyəninə yerləşdirmək yaxşı olar

3. Cihazı əyin və tıxacı açın(rezin əlcəklərlə işləmək lazımdır). Turşunu xüsusi qaba boşaldın, prosesi sürətləndirmək üçün reaksiya gedən hissədəki (reaktordakı) qaz kranını açın

4. Turşunu boşaltdıqdan sonra qaz kranını çıxarın. Qalan sinki yuyun, süzgəc kağızında qurudub, xüsusi qaba yığın.

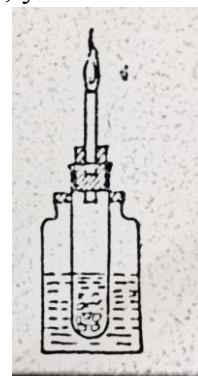
5. Cihazı sökün və hissələri su ilə yuyun.

6. Hissələri qurutduqdan sonra, birləşdirici hissələrə kağız parçaları qoymaqla aparatı yığın. [2]

Alınmış hidrogeni cihazın qazaparan borusunda yandırılmazdan və ya onu silindrə toplamazdan əvvəl qazın təmizliyinə əmin olmaq lazımdır. Əks halda təcrübə zamanı güclü partlayış baş verə bilər. Hidrogenin təmizliyini yoxlamaq üçün sınaq şüşəsini ağzı aşağı olmaqla şaquli vəziyyətdə tutmaq lazımdır.

Gurultulu səs hidrogenin hava ilə qarışıq olduğunu göstərir. Bu halda hidrogeni birbaşa Kipp aparatına birləşdirilmiş qazaparan borunun ucunda yandırmaq olmaz, çünki güclü partlayış baş verə bilər. Qazın təmizliyi yüngül “pax” səsi eşidilənədək yoxlanılmalıdır. Hidrogenin təmizliyi təmin olunduqda, onunla işləmək təhlükəsizdir. Məlumdur ki, hidrogen rəngsiz və iysiz qazdır. Lakin sinkin tərkibində müxtəlif qarışıqlar olduğu üçün alınan hidrogen xoşagəlməz dad və iy hiss etdirir. Ona görə də, hidrogenin xassələrini öyrənərkən, ya suyun elektrolizindən alınan hidrogeni götürmək, ya da başqa yolla alınan hidrogeni kalium-permanqanatın qələvidə məhlulundan keçirməklə təmizləmək lazımdır. [2,3]

Kimya kabinetlərində çox zaman Kipp aparatı ya heç olmur, ya da 1-2 ədəd olur. Bu isə laborator və praktik məşğələləri normal təşkil edib keçirmək üçün kifayət deyildir. Bunun qarşısını almaq üçün şagirdlərin qüvvəsi ilə çoxlu sadə Kipp aparatı düzəltmək olar. Həmin aparatın quruluşu aşağıdakı şəkildə təsvir olunub. Şəkildən görüldüyü kimi 0,5 litrlik bankanın ağzı sınaq şüşəsinin diametrinə müvafiq deşilmiş tıxacla bağlanır. Sınaq şüşəsinin dibi qızdırılmış məftillə deşilir və ağzına içərisindən qazaparan boru keçirilmiş tıxac salınır. Şüşə borunun ucuna nazik rezin boru keçirilir. Sonra bankanın içərisinə həcmnin yarısına qədər durulaşdırılmış xlorid və ya sulfat turşusu tökülür. Sınaq şüşəsinə isə alınacaq qazın növündən asılı olaraq müvafiq maddələr (hidrogen almaq üçün-sink, dəmir, alüminium və s. karbon qazı almaq üçün-əhəngdəşi, mərmər və ya tabaşır; hidrogen sulfid almaq üçün-dəmir-2 sulfid, nitrat və s) tökülür. Bu və ya digər qaz almaq lazım gəldikdə tıxacın deşiyində sərbəst hərəkət edən sınaq şüşəsi maddə olan nahiyəsinə qədər turşu içərisinə salınır. Bu zaman rezin borudan qaz çıxmağa başlayır. Sınaq şüşəsi turşunun içərisindən çıxarıldıqda (yuxarıya qaldırmaqla) qaz axını dayanır. [4]

Sadə Kipp aparatı

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

- 1) R.Y.Əliyev, Ə.T.Əzizov “Kimyanın tədrisi metodikası” II, Bakı Dövlət Universiteti nəşriyyatı, 2006, səh 33
- 2) Ə.Qurbanov, A.Məmmədova, G. Şadlinskaya “Kimyanın tədrisi metodikası praktikumu”, Bakı-2014, səh 89-92
- 3) “Kimyanın tədrisi üsulu praktikumu”, Bakı Dövlət Universiteti nəşriyyatı, 2008, səh 71-72
- 4) R.Əliyev, B.Həsənov “Orta məktəbdə kimya kabinetini necə təşkil etməli?”. Bakı-1967, səh 15-16

М.Н.Гусейнов, А.Дж.Мамедзаде, А.В.Зулфугарова

Использование аппарата Кипп во время преподавания темы Водород

РЕЗЮМЕ

Статья предназначена для педагогов химии. Каждый педагог, преподающий предмет химии в средних школах, должен знать требования организации и оснащения школьного кабинета химии. В статье указаны выгодные методы устранения недостатков возникающих во время оснащения кабинета химии. В кабинете химии аппарата кипп или не бывает, или же бывает в количестве 1-2 штуки. Однако, этого недостаточно для организации нормального проведения лабораторных и практических занятий. Для предотвращения этого, с помощью учеников можно создать множество простых аппаратов кипп. Структура данного аппарата указана в статье.

M.N.Huseynov, A.J.Mammadzade, A.V.Zulfugarova

The utilization of Kipp apparatus (unit) for teaching the Hydrogen theme

SUMMARY

The article is intended for teachers of chemistry. Every teacher teaching chemistry in secondary schools should know the requirements for organizing and equipping the school chemistry cabinet. The article shows favorable conditions for elimination of any cases of shortage by the teacher at the chemistry cabinet equipment. In the chemistry cabinet the kipp apparatus either does not exist or exists in the amount of 1-2 pieces. However, this is not enough to organize the normal conduct of laboratory and practical exercises. To prevent this, it is possible to create many simple kipp apparatuses with the help of students. The structure of this unit is indicated in the article.

Açar sözlər: məktəbin kimya kabinetinin təşkili və təchizi, Kipp aparatı, hidrogen.

Ключевые слова: организации и оснащения школьного кабинета химии, аппарата кипп.

Key words: organizing and equipping the school chemistry cabinet, kipp apparatus.